Pohled pod pokličku dějin Prostějova

Prostějov se rozkládá v rovinatém, mírně zvlněném západním okraji Hané. Úrodná nížinná oblast v blízkosti vodních toků Hloučela a Romže lákala od prehistorie k usazování převážně zemědělského obyvatelstva. Již v 9. stol. se nacházelo na území současného města slovanské sídliště. Nejstarší písemná zmínka o Prostějovu pochází ze zakládací listiny olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka z roku 1141. Listina zmiňuje slovanskou trhovou ves Prostějovice, která se pravděpodobně rozkládala v místech současného kostela sv. Petra a Pavla. Závěrem roku 1213 vydal český král Přemysl Otakar I. společně s moravským markrabětem Vladislavem Jindřichem listiny, ve kterých se poprvé uvádí vesnice s názvem Prostějov. Nejednalo se však o obyčejnou zemědělskou vesnici, protože se tu pravděpodobně nacházel markraběcí dvorec. O této skutečnosti svědčí fakt, že Prostějov na přelomu let 1213 a 1214 hostil markraběcí družinu společně s družinou českého krále Přemysla Otakara I. Tento pobyt byl první a na dlouhou dobu jedinou návštěvou českého vladaře v Prostějově. Území města ve 13. století dosídlili němečtí kolonisté a pravděpodobně zde založili novou trhovou ves. Roku 1365 byl Prostějov poprvé uveden jako městečko. Od Šelmberků, prvních historicky doložených šlechtických vlastníků Prostějova, městečko koupil Boček z Kunštátu, praděd pozdějšího českého krále Jiřího z Poděbrad.

Prostějov byl od svého založení po celou historii v majetku šlechty, nikdy nebyl královským městem jako například nedaleká města Uničov, Litovel nebo Olomouc, která se později stala moravskou metropolí. Výraznou úlohu v rozvoji města sehrál mocný a bohatý rod Kravařů. 27. března 1390 byl Prostějov povýšen na město, když tehdejší majitel Petr z Kravař získal od moravského markraběte Jošta právo na výroční trh. Město se rozvíjelo hmotně, kulturně a duchovně. Na prestiž Prostějova měl vliv také augustiniánský klášter Navštívení blahoslavené Panny Marie u Alžběty v horách, který roku 1391 založil Petr z Kravař. Do Prostějova pozval augustiniány z Roudnice nad Labem. Ti postavili nový klášter a kostel ve stylu vrcholné gotiky, podle vzoru kláštera v Roudnici. Tím se posílil význam města a pozvedl se jeho duchovní život a vzdělanost, protože klášter sloužil také jako městská fara a škola. Klášter byl založen pro dvanáct řeholníků v čele s proboštem. Roku 1392 byla založena první městská kniha, která zaznamenávala důležité majetkové a právnické náležitosti města a o šest let později je také doložena první městská pečeť. Petr z Kravař založil také Nové město, které mělo svého rychtáře. Roku 1406 byly spojeny Staré a Nové město v jeden celek a Prostějov se začal řídit olomouckým městským právem. Centrem města bylo náměstí s 31 právovárečnými domy. Období rozkvětu končí husitskými válkami, kdy došlo k vystřídání plumlovské větve Kravařů větví strážnickou, která se hlásila k husitské straně, a tak se Prostějov spolu s Tovačovem stávají opěrnými body husitů v boji proti katolické Olomouci. 1431 bylo město vypleněno a vypáleno katolickými vojsky Albrechta Rakouského. Městská rada proto nechala obnovit a rozšířit opevnění.

Po husitských válkách patřila většina obyvatel Prostějova k utrakvistům – kališníkům. Mniši, kteří se před husity uchýlili do katolické Olomouce, se již do rozbořeného kláštera nikdy nevrátili.

První zmínka o Židech v Prostějově pochází z roku 1445. Po roce 1454 našli v Prostějově útočiště Židé vyhnaní z nařízení krále Ladislava Pohrobka z královských měst. Jiří z Kravař povolil Židům z Olomouce, aby se v Prostějově usadili. To byl počátek dlouhodobého židovského osídlení Prostějova. Židé našli své útočiště při jižní a severní straně hradeb a vznikla tak dvě od sebe oddělená židovská ghetta. 15. století bylo ve znamení prudkého rozvoje města, který vyvrcholil v 16. století. Od krále Matyáše Korvína město získalo v roce 1486 právo na druhý výroční trh. Velkou zásluhu na tom měl prostějovský rodák Jan Filipec (1431–1509), velkovaradinský biskup, administrátor olomouckého biskupství, diplomat, politik a rádce uherského a později také českého krále Matyáše Korvína. Úmrtím Johanky z Kravař roku 1495 přešlo celé plumlovské panství včetně Prostějova na Vratislava z Pernštejna. V tomto roce byla také zahájena výstavba kamenných hradeb, jejichž zbytek je dodnes dochován ve Smetanových sadech. Do města se tehdy vjíždělo čtyřmi branami – Plumlovskou, Kosteleckou, Olomouckou a Vodní. Po stavbě renesančního zámku byla zrušena Kostelecká brána. Zbývající tři brány byly vyhozeny do povětří za švédského obléhání Prostějova v roce 1643. Definitivní zánik hradeb způsobil rozmach Prostějova v 19. století. Konec 15. století byl obdobím velké stavební aktivity. Významnou dominantou Prostějova se stalo nynější náměstí T. G. Masaryka, které jako jediné bylo z kamene a cihel. V období středověku a nově nastupujícího novověku docházelo v Prostějově k prolínání tří kultur: české, německé a židovské. Období vlády Pernštejnů a jejich tolerantní přístup k nekatolíkům a Židům způsobil další rozmach Prostějova. Například v roce 1580 bylo ze 173 domů 59 židovských. Prostějovští Židé dali základ pozdější manufakturní a průmyslové textilní a oděvní výrobě, která Prostějov proslavila po celé Evropě. Významné postavení prostějovských Židů potvrzuje i zají-

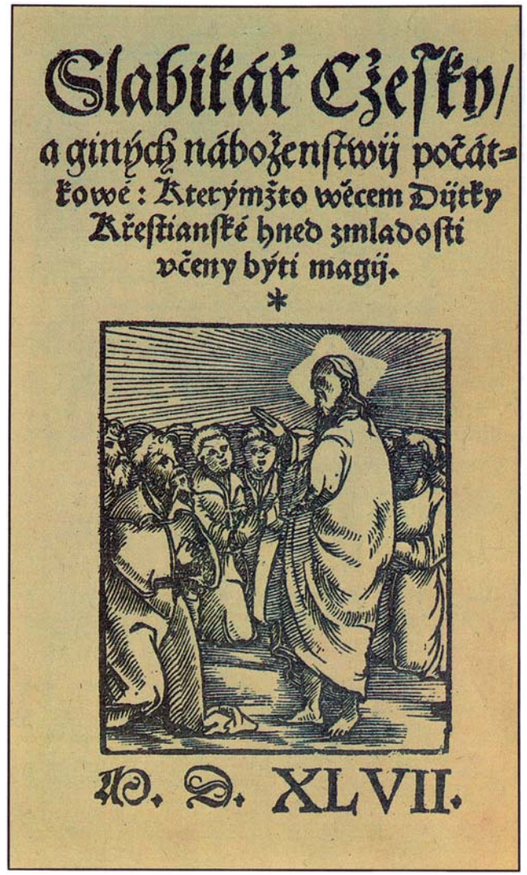

První český slabikář se zrodil v Prostějově, vydali ho roku 1547.

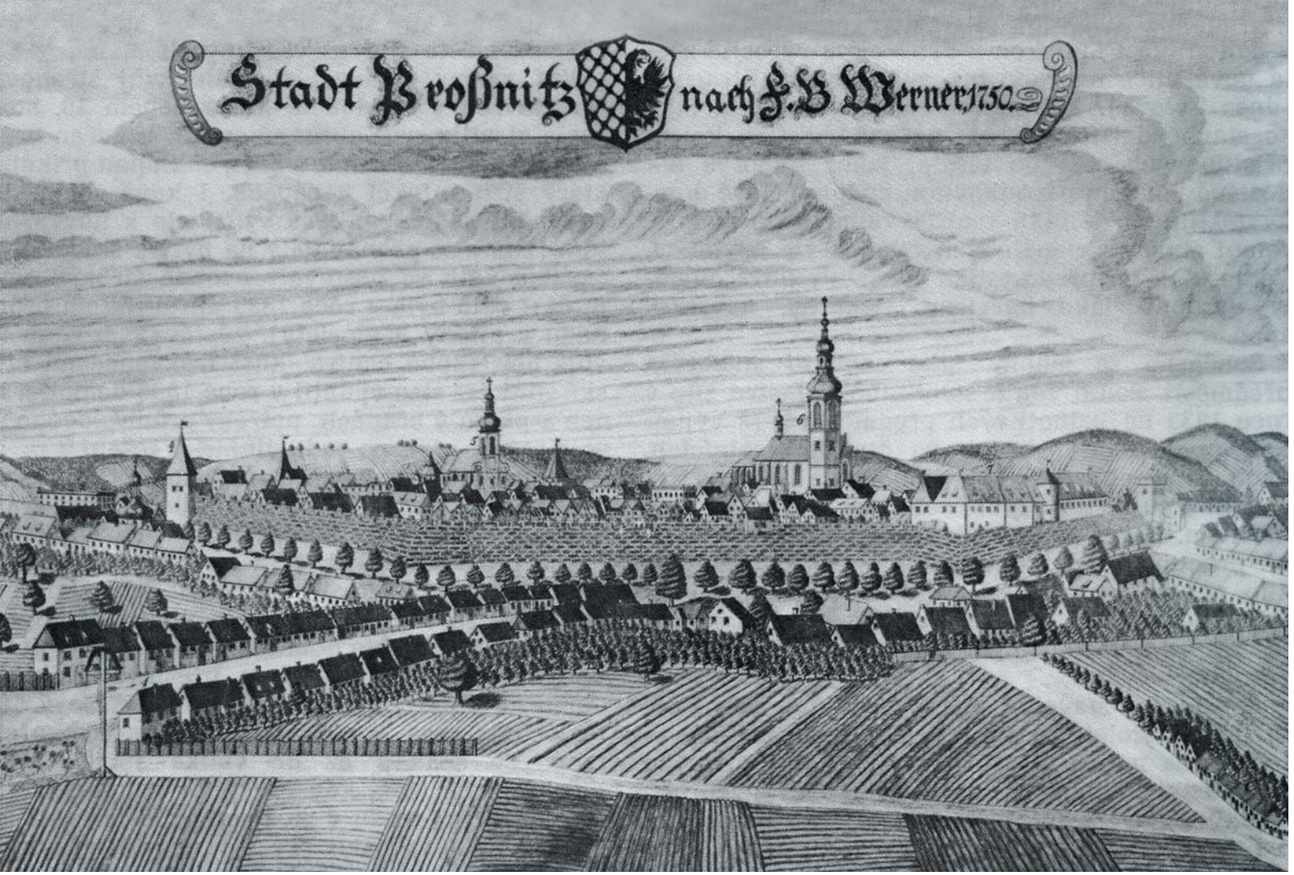

Pohled na **Prostějov z poloviny 18. století.**

slávy Prostějova. Manufaktura tehdy zaměstnávala na tisíc dělníků a patřila k největším v celé monarchii. V polovině 19. století se postupně přešlo z textilní na oděvní výrobu. Tehdy v Prostějově působilo 135 židovských textilních podnikatelů. Koncem 19. stol. se v Prostějově stabilizovala průmyslová výroba převážně na tři obory – oděvní, kovodělný a potravinářský. S ekonomickým rozvojem města začal růst počet obyvatel. Roku 1833 žilo v Prostějově více než 10 tisíc obyvatel. Rozrůstala se prostějovská předměstí a byly budovány nové veřejné budovy. Fasády domů na hlavním náměstí prošly klasicistními a empírovými úpravami a měšťané své domy zvyšovali o další poschodí. Rozvoj města vedl k bourání hradeb, na jejich místě vznikaly okružní ulice. Prostějov se v 19. století podílel 1/3 na celkové produkci oděvnictví v Rakouské říši. Prostějovské výrobky se vyvážely do celé Evropy, ale také do Afriky, Ameriky a Austrálie. Strojírenskou výrobu reprezentovaly například závody Františka Wichterleho a bratrů Kovářiků, které v roce 1919 fúzovaly a patřily k největším strojírenským firmám ve střední Evropě. Rozvoji průmyslu výrazně napomohlo napojení na železniční dopravní síť. První vlak přijel do Prostějova 1. července 1870. Prostějov byl součástí Moravsko-slezské severní dráhy císaře Ferdinanda spojující Brno s Olomoucí. Napojení Prostějova na železniční síť uvítali především majitelé továren, kteří si postavili od nádraží ke svým závodům první vlečky. V roce 1889 byla zprovozněna Moravská západní dráha spojující Prostějov s Třebovicemi v Čechách. Výrazným mezníkem v historii města je převzetí správy Prostějova do českých rukou. Sílící počet obyvatel hlásící se k české národnosti vedl v roce 1892 k převzetí městské samosprávy. Ve své době byl Prostějov největším moravským městem s českou samosprávou. Prvním starostou české národnosti se stal Karel Vojáček. Počet obyvatel města výrazně stoupal a městu se dařilo. Rozvíjel se kulturní a spolkový život. Bohatství města je patrné na dvou významných stavbách, nové radnici (současného sídla magistrátu) a Národním domě. Národní dům patří k nejvýznamnějším českým a moravským secesním památkám. Postaven byl v letech 1905–1907 podle projektu architekta Jana Kotěry. Budova je tvořena třemi částmi: divadlem, restauračními a spolkovými prostorami. Na výzdobě Národního domu a divadla se podíleli významní umělci tehdejší doby jako např. Jan Preisler, František Kysela nebo Bohumil Kafka. Nová radnice je dominantou města a širokého okolí. Byla postavena v letech 1911–1914 podle projektu brněnského architekta Karla Hugo Kepky v tehdy módním historizujícím slohu s prvky secese. Věž radnice je vysoká 66 metrů a tvoří výraznou část stavby. Interiéry radnice jsou velkoryse pojaty v secesním stylu. Stavba byla uskutečněna pod vedením Rudolfa Konečného a Josefa Nedělníka. Práce zajišťovalo 38 firem, z nichž pouze devět bylo mimoprostějovských. Stavba radnice byla dokončena 15. 4. 1914 a úřadovat se začalo o měsíc později. Moderní umění na přelomu 19. a 20. století zanechalo v Prostějově výrazné stopy také v bytové architektuře (např. Kovářikovy vily na náměstí Padlých hrdinů a na Vojáčkově nám.) nebo ve výzdobě kostela Povýšení sv. Kříže. Tehdejším farářem byl Karel Dostál Lutinov, český katolický kněz, básník, spisovatel, překladatel a vůdčí osobnost Katolické moderny. Veřejně diskutoval o otázkách víry také s Tomášem Garriguem Masarykem, pozdějším prvním československým prezidentem. Byl jedním z protagonistů nově vznikajícího křesťanského tělovýchovného spolku Orel. Do kostela zval takové moderní umělce, jako byli například Jano Köhler nebo František Bílek. Většina okenních vitráží je vyrobena podle návrhů Jano Köhlera, jehož fresky, mozaiky a sgrafita zdobí mnohé domy ve městě. Okno s motivem „Sv. Antonín káže rybám“ vytvořila Zdenka Vorlová-Vlčková. Tato umělkyně studovala malířství ve Vídni a jako první Češka

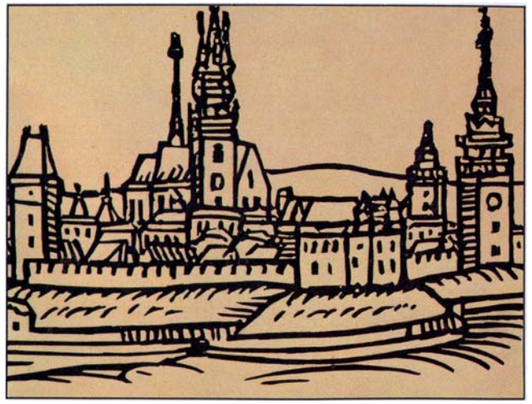

Prostějov v roce 1593 na rytině Jana Willenbergera.

mavost, že historické stanovy místní židovské obce sepsal roku 1587 sám rabi Jehuda Löw, legendární strůjce Golema, který tehdy v prostějovské obci žil. Místní židovská tiskárna byla první a jedinou svého druhu na Moravě. Početné židovské obyvatelstvo Prostějova, synagogy, židovská škola i sídlo moravského zemského rabína vedly k tomu, že se Prostějov začal nazývat Hanáckým Jeruzalémem.

Náboženská tolerance Pernštejnů do města přilákala také české bratry. V polovině 16. století se Prostějov stal jedním z jejich největších duchovních center na Moravě. V roce 1527 byla v Prostějově vytištěna první česká kniha na Moravě a o dvacet let později, v roce 1547, nejstarší český slabikář. Měšťané si nechali v letech 1521–1539 postavit reprezentativní radnici. Budova je v renesančním slohu a její vchod od roku 1538 zdobí honosný portál s městským znakem. Po požáru města byla k radnici roku 1697 přistavěna lodžie. Jako sídlo úřadu radnice fungovala až do poloviny 19. století. Další významnou renesanční stavbou města se stal pernštejnský zámek z poloviny 16. století, který je dílem vlašského stavitele Kašpara Cunea. Po jeho honosné přestavbě za Vratislava z Pernštejna patřil k reprezentativním zámkům tohoto mocného moravského šlechtického rodu. Měl arkádové nádvoří s bohatou kamenickou výzdobou a freskami vyzdobené sály. Němým svědkem bývalé krásy zůstal nádherný renesanční portál, kterým se dodnes do zámku vchází.

Roku 1599 kupuje panství rod Lichtenštejnů a vlastní jej až do roku 1848. Tento rod byl posledním šlechtickým držitelem Prostějova. Lichtenštejnové tvrdě prosazovali rekatolizaci, což mělo za následek odchod obyvatel a jeho hospodářský úpadek. Kolem roku 1630 byla téměř polovina domů opuštěná. Vše dovršila třicetiletá válka, kdy se město stalo po dobytí Olomouce hlavním opěrným bodem švédských vojsk. V tomto období byl Prostějov vypálen a vydrancován. Obnova města probíhala velmi pomalu. Když už se po třech morových epidemiích pomalu nadechovalo k novému rozvoji, zasáhla jej další pohroma. 27. dubna 1697 zpustošil Prostějov velký požár. Vyhořely kostel, škola, radnice, velká část vnitřního města i domy na předměstí. Roku 1729 byla postavena přes Prostějov císařská silnice vedoucí z Vídně do Lvova. Až do konce 18. století rozvoj města stagnoval, svou vinu na tom mělo především neklidné období plné válek.

Vrcholným dílem barokní architektury z té doby je komplex budov kláštera Milosrdných bratří, který založili Josef Adam z Lichtenštejna a jeho manželka Marie Anna. Areál byl budován v letech 1727–1755. Klášterní kostel sv. Jana Nepomuckého uchovává jedinečný barokní interiér s pozoruhodnými freskami ze života tohoto světce. Součástí kláštera byla také veřejná nemocnice. V této

Obraz znázorňující velký požár Prostějova v roce 1697, věnovaný poutnímu kostelu ve Křtinách.

Veduta, zachycující požár Prostějova roku 1697.

době byl barokně upraven farní kostel. Po velkém požáru zůstaly stát z kostelní lodi pouze holé zdi. Zdivo bylo podepřeno zevnitř a na této vzpěře byl vybudován nový barokní chrám. Dlouhá gotická okna byla vodorovně rozdělena a vznikla tak barokní otevřená galerie. Při požáru byl zázračně ušetřen pouze dřevěný kříž. Kostel byl přesvěcen na Povýšení sv. Kříže a zázrakem uchovaný kříž byl přenesen na hlavní oltář, kde se nachází již po tři staletí. Barokně byl přestavěn i kostel sv. Petra a Pavla nebo nově vystavěný kapucínský klášter s kostelem sv. Barbory na Brněnské ulici. Za josefínských reforem byl klášter zrušen. Z této doby pochází také mariánský morový sloup na centrálním náměstí a další sochy světců v různých částech města.

Impulz k novému rozvoji města dala až průmyslová výroba 19. století. Prostějov se díky místním Židům postupně stal centrem oděvní výroby. Roku 1801 zde založil obchodník Veit Ehrenstamm první manufakturní výrobu jemného sukna a kašmíru a položil tak základ budoucí oděvní

A Peek under the Wraps of the History of Prostějov

Prostějov stretches over a slightly wavy flatland on the western periphery of the Haná Region. Since prehistoric times, the fertile lowland in the vicinity of the Rivers Hloučela and Romže predominantly enticed farmers to settle down here. As early as during the 9th century, you would have found a Slavonic settlement on the site of the present-day city of Prostějov. The oldest written reference to Prostějov dates back to the founding charter issued by the Olomouc bishop Jindřich Zdík in 1141. The charter mentions the Slavonic market village of Prostějovice, most probably located in the area of today's Church of Saints Peter and Paul. By the end of the year 1213, Ottokar I of Bohemia and the Margrave of Moravia, Vladislaus Henry, had issued charters that first mentioned a village with the name Prostějov. It was, however, not a typical farming village. There was probably a margrave's court situated here. This is indicated by a margrave's retinue and the retinue of King Ottokar I of Bohemia being hosted in Prostějov at the turn of 1213 and 1214. This was the first and also remained the only visit of a Czech monarch to Prostějov for a very long time. The Prostějov estate was populated by German colonists who are believed to have established a new market village. In 1365, Prostějov was first introduced as a townlet. Boček of Kunštát, grandfather of the Czech king Henry of Poděbrady, bought the townlet from the Šelmberks, the first historically documented aristocratic owners of Prostějov.

Throughout its entire history, Prostějov has been under the ownership of the aristocracy. It never became a royal town as did the nearby towns of Uničov, Litovel or Olomouc, which later became the Moravian metropolis. A significant role in the development of the town is ascribed to the powerful and wealthy Kravaře family. On 27 March 1390, Prostějov was elevated to the status of a town when its owner, Peter of Kravaře, was given the right to hold a celebratory fair by the Margrave Jobst of Moravia. The town was developing materially, culturally and spiritually. Another contributor to Prostějov's prestige was the Augustinian Monastery of the Visitation of the Blessed Virgin Mary by Elizabeth in the Mountains, founded in 1391 by Peter of Kravaře. He invited Augustinians from Roudnice nad Labem to Prostějov. They built a new monastery and a church in the High Gothic style, following the pattern of the monastery in Roudnice. The significance of the town was thereby enhanced. The monastery also served as a parish office and a school, thus elevating the spiritual life and the level of education in the town. The monastery was established to house twelve monks led by a provost. In 1392, the first town library was established, recording significant proprietary and legal requirements of the town. The first official town seal is documented as having originated six years after its foundation. Peter of Kravaře founded Nové město, which had its own magistrate. In 1406, the Old and New Towns were unified and Prostějov started to follow the Olomouc municipal law. The town centre consisted of the main square, encircled by 31 houses with brewing rights. The town's rapid growth was terminated by the Hussite wars, in which the Plumlov branch of the Kravaře family was replaced by the Strážnice branch, which supported the Hussites. Prostějov, together with Tovačov, thus became the base of the Hussites in their war with the Catholic town of Olomouc. In 1431, the town was plundered and burnt down by the Catholic army of Albrecht, the Archduke of Austria. The town council, therefore, initiated a renewal and extension of the fortifications.

After the Hussite wars, the majority of the town's population were members of the Utraquists – Calixtines. The monks who had fled to Catholic Olomouc before the Hussite wars never returned to the ruined monastery.

The first record of Jews in Prostějov dates back to 1445. After the year 1454, it became a sanctuary for Jews expelled from royal towns by the order of King Ladislaus the Posthumous. George of Kravaře allowed the Olomouc-based Jews to settle down in Prostějov. This marks the beginning of a long-lasting Jewish settlement in Prostějov. Jews found a haven by the southern and northern sides of the fortifications, thus forming two separate Jewish ghettos. The 15th century was characterised by the town's rapid development, culminating in the 16th century. In 1486, King Matthias Corvinus gave the town the right to hold a second celebratory fair. It was facilitated to a great deal by a native of Prostějov, Jan Filipec (1431–1509), an Oradean bishop and administrator of the residence of the Olomouc bishopric and a diplomat, politician and adviser to the Hungarian King, as well as later Czech King, Matthias Corvinus. With the death of Joan of Kravaře in 1495, the whole Plumlov Estate, including Prostějov, came into the possession of Vratislav I of Pernštejn. The same year also saw the initiation of the construction of a rock bulwark, the remains of which have been preserved until today in the Smetanovy sady park. During these times, the town could be entered by four separate gates – Plumlov, Kostelec, Olomouc and Vodní. After the Renaissance chateau was built, the Kostelec gate was shut. The three remaining gates were blown up during the Swedish siege of Prostějov in 1643. The final downfall of the bulwark came

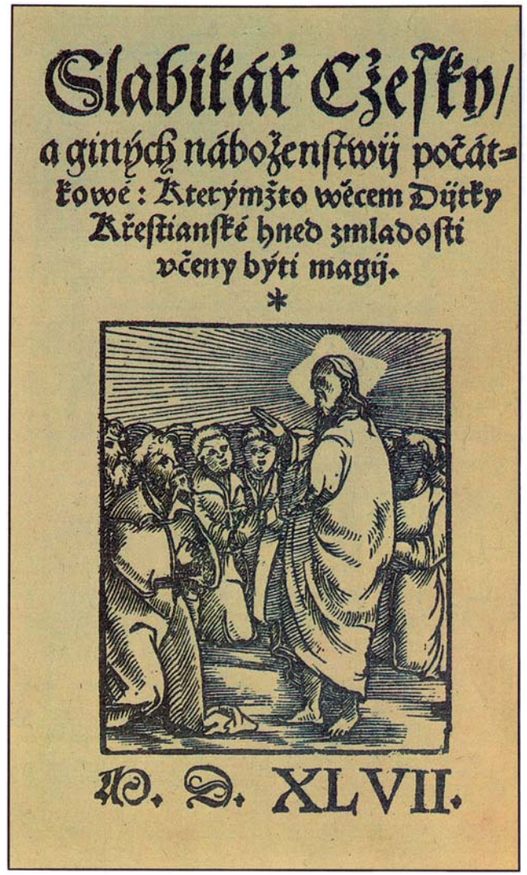

The first Czech alphabet book was published in Prostějov in 1547.

Náměstí Tomáše Garrigua Masaryka, jak vypadá z Nové radnice. Ovšem ještě před rekonstrukcí v rocích 2014 a 2015.

Náměstí Tomáše Garrigua Masaryka, jak vypadá z Nové radnice. Ovšem ještě před rekonstrukcí v rocích 2014 a 2015.

A takto vypadá stejné **místo po rozsáhlé opravě**. Dlažba dostala novou podobu, ke stromům a travnatým plochám přibyly záhony s květinami.

A takto vypadá stejné **místo po rozsáhlé opravě**. Dlažba dostala novou podobu, ke stromům a travnatým plochám přibyly záhony s květinami.

Věžní hodiny radnice, jen z vnitřní strany, kterou lidé jdoucí po náměstí běžně nevidí.

Věžní hodiny radnice, jen z vnitřní strany, kterou lidé jdoucí po náměstí běžně nevidí.

Nejen Praha se může pochlubit orlojem. I když mladší, je k nalezení i na radniční věži v Prostějově.

Nejen Praha se může pochlubit orlojem. I když mladší, je k nalezení i na radniční věži v Prostějově.

Nová radnice v Prostějově prošla v letech 2014-2016 pečlivou rekonstrukcí, která ji vrátila původní krásu.

Nová radnice v Prostějově prošla v letech 2014-2016 pečlivou rekonstrukcí, která ji vrátila původní krásu.

Radniční věž měří 66 metrů a kromě ukazování času slouží od roku 2011 také jako rozhledna. Vnitřní prostory poskytly domov stálým expozicím.

Radniční věž měří 66 metrů a kromě ukazování času slouží od roku 2011 také jako rozhledna. Vnitřní prostory poskytly domov stálým expozicím.

Měděný nápis na štítu radniční budovy se na původní místo vrátil až v 90. letech 20. století.

Měděný nápis na štítu radniční budovy se na původní místo vrátil až v 90. letech 20. století.

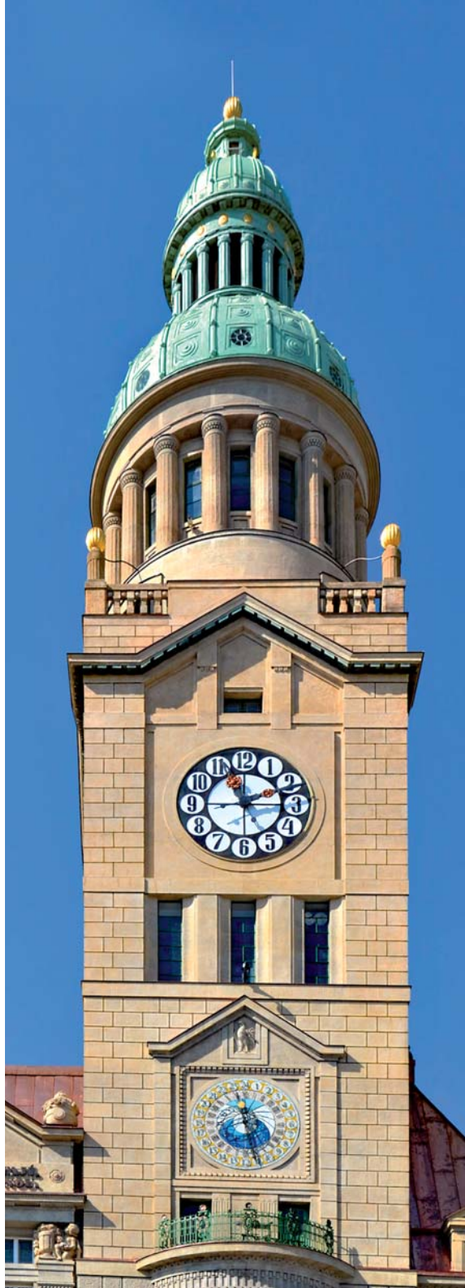

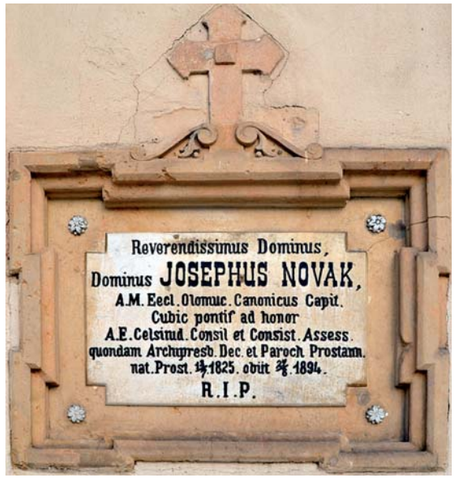

Pískovcová deska vedle vchodu do kostela sv. Petra a Pavla připomíná pohřbeného kněze Josefa Nováka.

The sandstone plaque next to the entrance into the Church of Saints Peter and Paul commemorates the buried priest Josef Novák.

Mozaika na průčelí kostela znázorňuje dvojici světců – patronů stavby – s jejich atributy. Sv. Petr drží klíč, sv. Pavel meč.

The mosaic on the church façade depicts the two Saints – patrons of the building – with their attributes. Saint Peter is holding a key, Saint Paul is holding a sword.

Čelní pohled na kostel sv. Petra a Pavla a sousední kapli sv. Lazara z Wolkerovy ulice.

Front view of the Church of Saints Peter and Paul and the neighbouring Chapel of Saint Lazarus from Wolkerova Street.

Chrám pod rouškou noci. Jeho předchůdce zde stával patrně již od 12. nebo 13. století, v letech 1728–31 ho přestavěli do současné barokní podoby.

The church under the cloak of darkness. Its predecessor is said to have stood here since the 12th or 13th century. It was rebuilt into its present Baroque style between the years 1728 and 1731.

Kostel od parčíku v místech bývalého hřbitova, který fungoval do roku 1900.

The church from the park in the place of the former cemetery, which was in operation until 1900.

Pohled na chrámovou loď směrem k hlavnímu oltáři.

View of the nave facing the high altar.

Poslední blok dochovaných domů židovského ghetta se středověkým původem, tzv. **Špalíček**.

The last preserved block of medieval houses from the Jewish ghetto, the so-called **Špalíček (“Little Block”)**.

Detail reliéfu na domě v Úprkově ulici, který má empírovou fasádu zdobenou **výjevy čtyř ročních období**.

Detail of the relief on a house on Úprkova Street with an Art Nouveau façade embellished with **scenes depicting the four seasons.**

Domy bývalého židovského ghetta v Úprkově ulici. Rohový klasicistní dům má fasádu ve stylu biedermayeru.

Houses of the former Jewish ghetto on Úprkova Street. The Classicistic house on the corner has a façade in the Biedermeyer style.

Detail krakorců na dvoře domu v Úprkově ulici.

Detail of cantilevers on a house courtyard on Úprkova Street.

Na těchto kurtech se prohánějí TOP hráči světového žebříčku i mladé tenisové naděje.

These courts have seen both the world's top players and promising young players.

Členy hráčského týmu prostějovského tenisového klubu jsou i hvězdy světového formátu **Petra Kvitová a Tomáš Berdych**.

The members of the Prostějov tennis club team include such world-class stars as **Petra Kvitová and Tomáš Berdych.**

Zimní stadion byl zastřešen v roce 1978 podle návrhu projektanta Ferdinanda Lederera.

The Ice Arena was roofed over in 1978 according to a design by the architect Ferdinand Lederer.

Prostějovští Jestřábi Lukáš Luňák (čelem) a Matouš Venkrbec útočí během hanáckého derby. Jejich postup vpřed se snaží zastavit přerovský Michal Popelka.

Prostějov Jestřábi ("Hawks") Lukáš Luňák (facing us) and Matouš Venkrbec attack during the Haná Derby. Přerov's Michal Popelka is trying to stop their movement forward.

Úhlavním rivalem hokejových Jestřábů Prostějov (v bílém) jsou Zubři z Přerova.

The greatest rivals of the Jestřábi Prostějov ice hockey team (in white) are the Zubři ("Bisons") from Přerov.

Prostějovští hokejisté. Zleva Lukáš Krejčík, Tomáš Protivný a Jakub Šlahař.

From the left, **Prostějov ice hockey players** Lukáš Krejčík, Tomáš Protivný and Jakub Šlahar.